

Preporuke politikama i praksama
u radu s osobama u beskućništvu

Preporuke za pravna i administrativna postupanja s osobama u beskućništvu

ZAKONSKE IZMJENE

1. Uklanjanje skitnje i prosjačenja iz Zakona o prekršajima javnog reda i mira, odnosno nepenaliziranje osoba u situaciji beskućništva. Tako će se pres-tati kriminalizirati siromaštvo i beskućništvo, za što se zauzima i Ured pučke pravobraniteljice čiji komentar pokazuje nehumanu sudsku praksu kažnja-vanja prosjačenja kao i neproporcionalno visoke kazne u obliku prekršaja:

Ukidanje navedenog članka je posebno važno u svjetlu dosadašnje sudske prakse nacionalnih sudova, kao npr. presude Općinskog suda u Slavonskom Brodu, stalnoj službi u Novoj Gradiški, posl. br. Pp-1012/2022 od 6. rujna 2022. u kojoj je okrivljenik star 62 godine osuđen zbog prošnje 37,00 kuna, zbog čega mu je izrečena novčana kazna u iznosu od 300,00 kuna, zaštitna mjera oduzimanja isprošenog novca te je oslobođen troškova postupka. Tako-der, u predmetu vodenom pod posl. br. Pp-19857/2021 pred Općinskim prekršajnim sudom u Zagrebu, presudom od 19. svibnja 2022. zbog prosjačenja iznosa od 1,5 kune osuđena je okrivljenica stara 66 godina, izrečena joj je uvjetna kazna zatvora u trajanju od 10 dana, oduzet je isprošeni novac te je oslobođena plaćanja troškova postupka. (Ured pučke pravobraniteljice)

Ako je članak o skitnji i prosjačenju nemoguće ukloniti, potrebno je jas-nije definirati na što se on odnosi te zabraniti kriminalizaciju i penalizaciju preživljavanja u javnim prostorima za osobe u beskućništvu te ostale osobe u teškoj materijalnoj situaciji.

2. Ukinuti potrebu adrese prebivališta kao uvjet za izdavanje osobne iskaz-nice. Umjesto toga, zagovaramo korištenje osobnog identifikacijskog broja po uzoru na pojedine druge zapadne države, primjerice na Austriju.

AKTI I DOKUMENTI

NACIONALNA RAZINA

3. Donijeti Nacionalnu strategiju borbe protiv beskućništva i Protokol o pos-tupanju s osobama u beskućništvu (međuresorni protokol suradnje u svrhu kriznog odgovora na beskućništvo) te Plan za prevenciju beskućništva. Za to je potrebna međuresorna suradnja različitih ministarstava – unutarnjih

poslova, zdravstva, pravosuđa i rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.

4. Zabraniti protjerivanja i nehumano postupanje prema osobama u beskućništvu. To se odnosi na zabranu (sudske) prakse protjerivanja iz gradova ili općina u skladu s temeljnim ljudskim pravom slobode kretanja te na postupanja policije prema osobama u beskućništvu.

5. Pojednostavniti administrativnu proceduru prijave boravišta i/ili prebivališta te pojednostavniti (i ubrzati) izradu osobnih iskaznica.

REGIONALNA RAZINA

6. Osnovati međuresorne regionalne (županijske) odbore za rad s osobama u beskućništvu, koji će odgovarati na regionalne potrebe tih osoba.

7. Uvesti regionalno specifične sustave praćenja kvalitete rada policije.

LOKALNA RAZINA

8. Donijeti lokalno specifične smjernice rada za policijske službenike/ce s obzirom na socijalne usluge i potrebe lokalnih sredina u pitanjima beskućništva.

9. Osnovati međuresorno gradsko tijelo (ured) za rad s osobama u beskućništvu. Takvo tijelo mora biti regionalno financirano, a može biti u sklopu nevladinih organizacija ili Zavoda za socijalni rad. Trenutačno, iz Nacionalnog plana razvoja socijalnih usluga 2021. – 2027. moguće je iščitati da 12 hrvatskih županija nema usluge za osobe u beskućništvu, što je od 2012. godine zakonska obveza svih županija. Takva tijela trebaju biti zadužena za pružanje besplatne pravne pomoći i podrške osobama kojima je to potrebno, ali i za osiguravanje provođenja obveza jedinica lokalne samouprave prema Zakonu o socijalnoj skrbi.

EDUKACIJA

NACIONALNA RAZINA

10. Osmisliti i uvesti obvezu godišnje stručne edukacije o radu s osobama u beskućništvu djelatnicima/ama Zavoda za socijalnu skrb, djelatnicima/ama policije te sucima/sutkinjama, s aktualnim informacijama o uslugama i socijalnim pravima. Ta bi se edukacija morala provoditi na regionalnoj i lokalnoj razini, no obveza treba biti na nacionalnoj. Osmisliti i implementirati sustav bodovanja edukacija i dodatnog usavršavanja za policijske službenike/ce u radu s ranjivim skupinama (u koje spadaju i osobe koje doživljavaju beskućništvo).

REGIONALNA I LOKALNA RAZINA

11. S osobama u beskućništvu osmisli lokalne programe edukacije u zajednicama o izazovima i mogućnostima osoba u beskućništvu radi povećanja osjetljivosti i razumijevanja prema njima. Po potrebi, takve edukacije bi se mogle provoditi i sa stručnim radnicima/ama te civilnim sektorom.

CIVILNI SEKTOR

12. Obrazovati volontere/ke i zaposlenike/ce nevladinih organizacija za pomoć pri administrativno-pravnim izazovima osoba u beskućništvu te uvesti usluge individualizirane pomoći takvim osobama (pratnja u zavode za socijalni rad, policijske postaje i sl.).

LOKALNE PROMJENE

NACIONALNA RAZINA

13. Poticanje programa suradnje policije u zajednici s posebnim naglaskom na ranjive skupine, među njima i osobe u beskućništvu.

REGIONALNA I LOKALNA RAZINA

14. Ustanoviti službe za socijalno-pravnu i psihosocijalnu pomoć osobama u beskućništvu u policijskim postajama kao oblik socijalnog rada u pravosuđu.

PRAKSE U RADU

SUDSTVO

15. Beskućništvo tretirati kao olakotnu okolnost u slučajevima suđenja za prekršaje i lakša kaznena djela (skitnja, sitne krađe i sl.). U tim slučajevima preporučujemo mjere pomoći u obliku psihosocijalnog savjetovanja te ulazak u programe edukacije i zapošljavanja.

POLICIJA

16. Zabraniti nehuman pristup u radu s osobama u beskućništvu i poticati human odnos usmjeren na pomoć osobama u beskućništvu, bez diskriminacije ili profiliranja, u skladu s preporukom br. 4.

SOCIJALNA SKRB

17. Dosljednije provođenje Zakona o socijalnoj skrbi i Zakona o prebivalištu.

18. Izdvajanje službe za beskućništvo te fokus na prevenciji, ali nastaviti rad i na kriznoj intervenciji.

CIVILNI SEKTOR

19. Uvesti programe prevencije u projektne aktivnosti.

20. Organizirati terenski rad i osigurati individualan pristup korisnicima/ama pomoćnog socijalnog sustava.

Preporuke za rad i socijalne usluge za osobe u beskućništvu

DEFINIRANJE I EVIDENCIJA BESKUĆNIŠTVA TE KREIRANJE SOCIJALNE POLITIKE

- 1.** Proširiti definiciju beskućništva u Zakonu o socijalnoj skrbi kako bi obuhvaćala sve kategorije u Europskoj tipologiji beskućništva i stambene isključenosti, i beskućništvo obitelji, te izraditi smjernice za postupanje s beskućništvom uzimajući u obzir i druge kompleksne potrebe. Takva definicija beskućništva trebala bi se temeljiti na situaciji, a ne na identifikaciji osobe kao beskućnika.
- 2.** Provesti prebrojavanje osoba u beskućništvu u suradnji Zavoda za socijalni rad i nevladinih te dobrotvornih organizacija²⁵. Prioritetno, stručnjaci ističu potrebu uvođenja registra osoba u beskućništvu.
- 3.** Razvijanje međuresorne suradnje Ministarstva socijalne politike i Ministarstva zdravstva u područjima djelovanja za osobe u beskućništvu s kompleksnim potrebama (s posebnim naglaskom na socijalne usluge za psihičko oboljele te za osobe s ovisnostima) te u područjima na razmeđu javnoga zdravstva i socijalnih politika, a to je primjerice pitanje komunalnih sanitarnih čvorova.

INFORMIRANJE O SOCIJALNIM PRAVIMA

- 4.** Donijeti Strategiju informiranja i upoznavanja javnosti i osoba u direktnom radu s osobama u beskućništvu (prvenstveno onih u NVO-ima) sa socijalnim pravima koja mogu ostvariti prema Zakonu o socijalnoj skrbi.
- 5.** Izrada info-letka ili mobilne aplikacije u sklopu centralnog socijalnog sustava, koji će u stvarnom vremenu donositi ažurne, pravovremene i točne informacije o lokalnim i regionalnim uslugama te o mogućnostima koje osiguravaju osobe u beskućništvu.

²⁵ Postoji više metodologija brojenja osoba u beskućništvu. Najbolje prakse izdvojene su u FEANTSA (2002, <https://www.feantsa.org/download/spring-20025579138765867613664.pdf>, pristup 15. 9. 2023.). O brojenju osoba u beskućništvu po gradovima vidjeti Drilling i sur. (2020) (https://www.feantsaresearch.org/public/user/Observatory/2021/EJH_14-3/EJH_14-3_A4_web2.pdf).

SOCIJALNE USLUGE

6. Uvesti dvije smjene ili dvokratno radno vrijeme tijekom radnog dana te rad vikendom u centralnom i pomoćnom socijalnom sustavu kako bi osobe mogle pristupiti socijalnim uslugama koje su im na raspolaganju.
7. Izraditi transparentnu i javnu evidenciju provođenja socijalnih usluga prihvatilišta, prenočišta i pučkih kuhinja te potaknuti jedinice lokalne i regionalne samouprave koje nemaju te usluge da ih u što kraćem roku otvore. Ministarstvo zaduženo za socijalnu politiku (MROSP) trebalo bi na godišnjoj razini kontrolirati pružanje socijalnih usluga u svim jedinicama lokalne i regionalne samouprave te uvesti sankcije za one JLS-ove koji se toga ne drže.
8. Razviti plan rada i socijalnih usluga u izvanrednim i kriznim situacijama, kako se ne bi ponovili problemi nastali tijekom pandemije bolesti COVID-19.
9. Ukinuti birokratska ograničenja na direktne ili uslužne socijalne usluge, poput pučkih kuhinja, odnosno omogućiti njihovo korištenje bez prijave i evidencije u centralnom sustavu socijalne skrbi.
10. Pojednostavniti proces ostvarivanja socijalnih prava na način da se smanji količina potrebne dokumentacije za ostvarivanje prava i ubrza procedura njihova ostvarivanja.
11. Zbog negativnih iskustva u ponašanju, diskriminaciji, stigmatizaciji i odbijanju usluga koja su česta u životnim pričama sudionika/ca našeg istraživanja, potrebno je uspostaviti efektivniji sustav procjene postupanja djelatnika Zavoda, uz mogućnost supervizije rada. To bi se moglo ostvariti organizacijom tijela u obliku komisije sastavljenog od radnika/ca Zavoda i vanjskih sudionika/ca koje bi mogli sačinjavati primjerice stručnjaci/kinje u području socijalnog rada iz civilnog sektora, koji/e će razmatrati žalbe o radu djelatnika u uredima zavoda.
12. Omogućiti osobama u beskućništvu korištenje usluge socijalnog mentorstva u svrhu društvene reintegracije.
13. Otvaranje javne kuhinje u koju osobe u bilo kojoj kategoriji beskućništva i/ili neimaštine mogu doći i od vlastitih namirnica pripremiti obrok.
14. Omogućiti odabir socijalnih usluga u situacijama kada osoba u beskućništvu, koja doživljava dodatne socijalne probleme (npr. nasilje u obitelji), ne želi koristiti druge usluge koje su predviđene za te situacije. Drugim riječima, u različitim mogućnostima ostvarivanja socijalnih usluga u centralnom socijalnom sustavu, treba se voditi načelom osobne autonomije korisnika u tome koje socijalne usluge će se ostvariti u pojedinoj situaciji.

15. Potrebna je veća angažiranost i analiza kompleksnih potreba osoba u starijoj životnoj dobi te uvođenje specifičnih socijalnih usluga za tu skupinu. (o izlasku iz beskućništva osoba starije životne dobi, v. Izlasci iz beskućništva)

PRIHVATILIŠTA, PRENOĆIŠTA, PROSTORI I STANOVANJE

16. Osobama koje su u statusu beskućništva, a pronalaze posao, isplatiti jednokratnu novčanu pomoć kao početni kapital da si osiguraju stanovanje. Alternativno, tim osobama u najkraćem mogućem roku potrebno je naći privremen ili krizni smještaj, na centralnoj lokaciji, u trajanju do najviše šest mjeseci. Dodatno, preporuka je nastaviti isplaćivati zajamčenu minimalnu naknadu u punom iznosu sve dok osoba u potpunosti ne izađe iz beskućništva (do tri mjeseca od zaposlenja).

17. Smjestiti socijalne usluge u centralne prostore gradova te proširiti kapacitete bez obzira na broj osoba koje su trenutačno u beskućništvu. Također, bitno je objediniti više socijalnih (i drugih, primjerice medicinskih) usluga u jednom prostoru kako bi više ljudi imalo neometan pristup uslugama koje su im potrebne.

18. Priznavanje socijalnog prava na prihvatilište ili prenoćište bez obzira na posljednju adresu prebivališta. Drugim riječima, preporuka je omogućiti ustavno i ljudsko pravo na slobodu kretanja osobama u beskućništvu. Stručnjaci također navode potrebu otvaranja smještajnih institucija (prihvatilišta/prenoćišta/stambenih zajednica) u *svim većim gradovima* Hrvatske.

19. Svakom korisniku/ci prenoćišta/prihvatilišta bitno je osigurati privatni i intiman prostor, odnosno vlastitu sobu, po uzoru na suvremena prihvatilišta u Europi.

20. Potrebno je poticati otvaranje »hibridnih prostora«: javno dostupnih prostora za opuštanje i provođenje slobodnog vremena.

21. Osmisliti i provesti program subvencije troškova najma stambenog prostora temeljen na realnim cijenama na tržištu. Putem subvencija poticati zapošljavanje sa smještajem te poticati socijalno odgovornu stambenu izgradnju.

FINANCIJSKE SOCIJALNE USLUGE

22. Financijski rasteretiti osobe u beskućništvu, primjerice subvencioniranjem naknade za vođenje bankovnih računa te ostalih nužnih tekućih troškova, koji dodatno otežavaju njihovu poziciju.

23. Odlukom Vlade RH osigurati da primanje zajamčene minimalne naknade bude iznos od kojeg je moguće pokriti osnovne životne troškove.

PREPORUKE NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA I OSTALIM PRUŽATELJIMA SOCIJALNIH USLUGA

24. Prepoznavanje specifičnih potreba osoba koje su život provele u javnim i socijalnim institucijama te adresiranje tih potreba kroz posebne programe reintegracije i uslugama utemeljenim na razumijevanju trauma. Preporuka je i razvijanje programa prevencije beskućništva u tim skupinama.

25. Osmišljavanje i pružanje podrške osobama u beskućništvu, uz istovremeno adresiranje ovisnosti kroz socijalne usluge.

FINANCIRANJE SOCIJALNIH USLUGA

26. Produljiti razdoblje financiranja projekata minimalno na pet godina, uz obvezu podnošenja izvještaja jedanput na godinu.

27. Izrada analize korisnosti i najboljih praksi te izrada strategije i smjernica za financiranje aktivnosti u projektu.

28. Izraditi detaljnu evidenciju socijalnih partnera u sektoru socijalne skrbi te s obzirom na godine aktivnosti i rezultate osigurati financiranje tih partnera u razdobljima između projektnih ciklusa kako bi se osigurao kontinuitet socijalnih usluga.

Smjernice u pružanju zdravstvene skrbi osobama u beskućništvu

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE I PRISTUP ZDRAVSTVENIM USLUGAMA

1. Osigurati da svaka osoba u beskućništvu može dobiti adekvatnu i pravovremenu zdravstvenu skrb. To znači, omogućiti dostupnu i besplatnu osnovnu i dopunsku zdravstvenu zaštitu za osobe u beskućništvu na temelju socijalnog statusa i bez plaćanja naknada iz bilo kojeg razloga.
2. Omogućiti zdravstvenu zaštitu za osobe koje nemaju OI/prebivalište (ne uvjetovati da treba posjedovati OI uz prebivalište).
3. Uvesti informiranje osoba u beskućništvu o zdravstvenim pravima koja imaju.
4. Osigurati pristup stomatologu/inji.
5. Osigurati pristup specijalističkoj zdravstvenoj njezi (ginekologu/inji, urologu/inji, psihijatru/ici i sl.).
6. Osigurati pravo osoba u beskućništvu na besplatne lijekove, bez participacije. To bi se moglo postići osnivanjem besplatnih socijalnih ljekarni, ali i intervencijama te snažnijim sudjelovanjem Ministarstva zdravstva u problemima socijalno najugroženijih skupina.

PRUŽANJE ZDRAVSTVENIH USLUGA POSEBNO NAMIJENJENIH OSOBAMA U BESKUĆNIŠTVU

7. Osnovati posebnu holističku kliniku (ambulantu) za osobe u beskućništvu u kojoj će se im biti omogućeni: kontinuirana i dostupna zdravstvena skrb (uz specijalističku), psihološko i psihosocijalno savjetovanje, te savjetovanje sa socijalnim radnikom.
8. Osnovati kontinuirano financiran mobilni tim koji pruža zdravstvene usluge osobama u uličnom beskućništvu na terenu (uključujući psihološku podršku).
9. Poticanje programa volontiranja za posredovanje osoba u beskućništvu i zdravstvenog sustava, kao i za programe rada na terenu.

ADRESIRANJE PROBLEMA S MENTALNIM ZDRAVLJEM I OVISNOSTI

10. Dostupna kontinuirana besplatna psihološka podrška osobama u beskućništvu, uz program promoviranja važnosti mentalnog zdravlja među socijalno ranjivim skupinama u svrhu smanjenja stigmatizacije.
11. Prepoznati višestruku ranjivost osoba koje se suočavaju s ovisnosti (alkohol, opijati, kockanje itd.) i adekvatno adresirati beskućništvo za ovu skupinu unutar zdravstvenog sustava (koje se često zanemaruje zbog problema s ovisnosti).
12. Osigurati savjetovanje i podršku osobama u beskućništvu koje imaju probleme s ovisnosti, posebice alkoholizmom, kroz osnivanje centara za integraciju. Omogućiti korištenje socijalnih usluga (pr. prihvatilišta i prenoćišta) osobama s ovisnostima.

OČUVANJE ZDRAVLJA I PREVENCIJA

13. Osigurati nutritivnu i kvalitetnu prehranu i uzeti u obzir posebne dijetalne potrebe osoba u beskućništvu (za osobe s posebnim potrebama u prehrani, npr. dijabetesom i slično). Potrebno je uvesti barem vegetarijanski jelovnik u pučkim kuhinjama. Nadalje, omogućiti korištenje pučkih kuhinja za sve, a nepojedenu hranu iz tih kuhinja dijeliti osobama u beskućništvu ili siromaštvu koje nisu stigle u pučku kuhinju.
14. Omogućiti kontinuirano dostupne usluge za obavljanje osobne higijene kao osnovu za očuvanje zdravlja (primjerice putem dnevnih boravaka za osobe u beskućništvu). Prvenstveno je potrebno to omogućiti kroz stabilno i kontinuirano financiranje dnevnih boravaka u *svim gradovima* jer te usluge mogu biti dostupne i osobama u teškim materijalnim situacijama, a ne samo osobama u beskućništvu.
15. Rad na prevenciji obolijevanja i posljedica koje mogu rezultirati beskućništvom te pravovremeno osigurati privremeni smještaj osobama koje zbog bolesti izgube radnu sposobnost.
16. Osigurati stanovanje i smještaj osobama u beskućništvu kao prvu točku očuvanja fizičkog i mentalnog zdravlja.

EDUKACIJA

17. Osmisliti, organizirati i provesti programe senzibilizacije zdravstvenih djelatnika/ica za rad s ranjivim društvenim skupinama, pa tako i s osobama

u beskućništvu. Ti programi moraju obuhvaćati znanje o traumi kao bitnoj komponenti zdravstvene njege osoba u beskućništvu.

18. Edukacija za zdravstvene djelatnike/ice na temelju dokaza za rad s osobama s ovisnostima radi smanjenja diskriminacije.

19. Edukacija za osobe u beskućništvu o ovisnostima te mogućim načinima podrške i borbe protiv ovisnosti.

Izlazi iz beskućništva i socijalne isključenosti

Cjelovito i sustavno adresiranje beskućništva:
STANOVANJE + PREVENCIJA + KRIZNA INTERVENCIJA
(adresiranje strukturnih izazova: siromaštva, manjka priuštivog stanovanja, nesigurnog zaposlenja, prekarnog rada itd.)

STANOVANJE

1. Orijentiranje prema dugoročnim, državno financiranim programima na principu programa stambenih zajednica praćenih odvojenim uslugama savjetodavne i psihosocijalne podrške te podrške pri pronalasku i zadržavanju zaposlenja.
2. Osiguravanje posebnih stambenih zajednica za pojedine skupine osoba u beskućništvu (npr. stambena zajednica za mlade, žene i sl.).
3. Prenamjena neiskorištenih napuštenih prostora u gradovima za stanovanje osoba u nekom obliku beskućništva, posebice za stambene zajednice.
4. Osmisliti poziciju i omogućiti pristup savjetniku/ici za stanovanje (npr. u dnevnom boravku/prihvatilištu za osobe u beskućništvu te u zavodima za socijalni rad) koji informira i pruža podršku pri pronalasku najboljih rješenja i opcija za pojedince koji se nalaze u beskućništvu te po potrebi pruža pomoć i posredništvo u potrazi za stanovima za najam (s ciljem izbjegavanja diskriminacije).
5. Osiguravanje smještaja uz zaposlenje – potencijalno subvencioniranje poslodavaca za osiguravanje smještaja i podrške za sve zaposlenike/ce, a posebno osobe u beskućništvu tijekom zaposlenja, uz napomenu da treba izbjeći »etiketiranje« osoba u beskućništvu kao skupine o kojoj postoje predrasude i koja je stigmatizirana.
6. Prema komentarima i preporukama pučke pravobraniteljice – donošenje Strategije o stanovanju za sve socijalno ugrožene ranjive skupine, posebice za obitelji s djecom.
7. Kontinuirano besplatno psihološko i psihosocijalno savjetovanje osoba u beskućništvu, čak i nakon izlaska iz beskućništva.

8. »Peer-to-peer support« programi koji bi omogućavali da osobe koje su izašle iz beskućništva pomažu osobama koje su u beskućništvu.

9. Medijacija s otuđenim članovima obitelji, posebice kad je riječ o mladima.

INSTITUCIONALIZACIJA

10. Osigurati kontinuiranu potporu i pomoć (psihosocijalnu i financijsku) osobama (posebice mladima u alternativnoj skrbi) koje izlaze iz institucija – umjesto daljnje institucionalizacije ili smještanja u udomiteljske/hraniteljske obitelji, podrška u obliku prijelaznih smještaja (npr. stambenih zajednica), uz usluge koje omogućuju i potiču osamostaljenje, obrazovanje i zapošljavanje.

11. Pripremni programi za izlazak iz institucija (alternativna skrb, zatvori i slično) za osobe koje su dugotrajno institucionalizirane, uz izradu strategija integracije mladih iz alternativne skrbi (npr. poticanje programa usmjerenih na zapošljavanje prije izlaska iz institucija).

12. Dugoročna potpora pri izlascima iz institucije (psihosocijalna podrška, »peer support«) kao i implementiranje usluga utemeljenih na razumijevanju trauma (engl. *trauma-informed services*).

13. Starijim osobama u beskućništvu osigurati prioritetno mjesto u domu za starije (bez čekanja), kao i nacionalno sufinancirati otvaranje domova za starije i nemoćne.

14. Sufinanciranje mjesta u domu za starije osobe u beskućništvu, bez uklanjanja financijske pomoći tim osobama u domovima za starije i nemoćne.

15. Osigurati smještaj osobama s težim zdravstvenim stanjima uz adekvatnu njegu (ovisno o tome radi li se o mentalnim ili fizičkim bolestima) u obliku stambenih zajednica uz podršku, te osmišljavanje programa financiranja njegovatelja za ovu skupinu. Poticanje i sufinanciranje domova za odrasle s mentalnim poteškoćama i psihičkim bolestima.

16. Osigurati adekvatne invalidske mirovine kojima se mogu podmiriti osnovne i dodatne potrebe osoba sa zdravstvenim tegobama.

ZAPOSLLENJE

17. Destigmatizacija i prevencija diskriminacije u obliku ograničavanja kriminalnih dosjea, potvrda o nekažnjavanju i ostalih osobnih informacija koje su potencijalno diskriminirajuće. Zabraniti diskriminaciju bivših zatvoreni-

ka/ca pri zapošljavanju na radnim mjestima koja nemaju potrebu za takvim informacijama (npr. pomoćni radnici/e, radnici/e na gradilištu i sl.).

18. Osigurati edukacije i stručna osposobljavanja za osobe u beskućništvu (između ostalog u dnevnim boravcima, prihvatilištima, prenoćištima) s ciljem veće zapošljivosti i konkurentnosti na tržištu rada, u područjima u kojima osobe u beskućništvu žele edukaciju (primjerice u turizmu). Omogućavanje, poticanje i sufinanciranje nastavka formalnog obrazovanja, primjerice na fakultetima, učilištima i u drugim obrazovnim institucijama.

19. Osigurati programe plaćenog usavršavanja prije zapošljavanja na potencijalnim radnim mjestima.

20. Pomoć pri pronalasku zaposlenja (kao dio dnevnih boravaka/prihvatilišta/prenoćišta) i posredništvo s ciljem sprječavanja diskriminacije u obliku inkluzivnih programa i osnaživanja osoba u beskućništvu.

21. Snažniji i opsežniji programi državnog poticanja poslodavaca za zapošljavanje osoba u beskućništvu.

22. Omogućiti zapošljavanje uz podršku kao alternativu za pojedince s višestrukim potrebama kako bi se omogućila prilagodba na rad. Iako smo upoznati da to postoji za osobe s intelektualnim teškoćama, ovdje mislimo na osobe u beskućništvu, osobe s ovisnostima i druge ranjive te socijalno isključene osobe.

23. Podrška prvih pola godine zaposlenja (na radnome mjestu, u obliku smještaja, financijskih potreba i psihosocijalne pomoći).

Kontinuirana podrška i pomoć

1. Besplatna i dostupna pravna i administrativna pomoć u rješavanju administrativnih prepreka (uključujući konkretnu financijsku pomoć za troškove obnove dokumenata, putovanja zbog nužne osobne prisutnosti pri izradi dokumenata).

2. Terensko pravno savjetovanje i podrška osobama »bez krova nad glavom«.

3. Pravna podrška u sklopu dnevnih boravaka/prihvatilišta/prenoćišta specijalizirana za dugove i ostale pravne poteškoće.

4. Jačanje stručnog osoblja i u centralnom i u pomoćnom socijalnom sustavu.

5. Implementacija inovativnih i inkluzivnih usluga (usmjerenih prvenstveno, ali ne isključivo na prevenciju).

6. Programi uključivanja lokalne zajednice koji je usmjeravaju da bude senzibilizirana i tolerantna prema društveno osjetljivim skupinama, pa tako i osobama u beskućništvu.